

Text și context

Punctul zero al Scrisorii pierdute

Care este, pentru personajele **Scrisorii pierdute**, punctul zero al istoriei? Care este momentul originar de la care se revendică sau pe care îl invocă? Comedia desfășoară sub ochii noștri un veritabil balet al referințelor istorice, într-o ordine extrem de capricioasă (am putea la fel de bine s-o numim "dezordine"), dictată exclusiv de cerințele dialogului. Dacă însă le extragem din context și le dispunem cronologic, rezultă următoarea "epopee națională": 1. Traian; 2. Mircea cel Bătrân; 3. Vlad Țepeș; 4. Ștefan cel Mare; 5. Mihai Bravul; 6. 1821; 7. 1848; 8. Războiul Crimeii; 9. 1864 ("plebicistul"); 10. 1866 ("11 februarie").

Pe Traian îl citează, din reflex didactic, Popescu și Ionescu (drept răspuns la întrebarea lui Cațavencu: "ce te-nvăță istoria mai întâi și-ntâi?"): "Că România de la Traian...", "Că adică străbunul nostru...". Răspunsul e respins ca nesatisfăcător, întrucât sintagma "mai întâi și-ntâi" nu viza punctul de plecare al istoriei, ci prima dintre învățăturile pe care ea ni le oferă. Mircea cel Bătrân și Vlad Țepeș (ca și, mai devreme, Mihai Bravul și Ștefan cel Mare) sunt invocați de Farfuridi drept mentori săi politici, de la care a învățat să iubească trădarea, dar să-i urască pe trădători. Un mic salt în timp și iată-ne ajunși în secolul XIX; 1821 și 1848 aparțin, de asemenea, bagajului retoric al lui Farfuridi. Două

secvențe ale discursului său electoral (prima, consumată înainte de ridicarea cortinei) încep cu același "una-mie-opt-sute-două-zeci-și-unu... fix...", ceea ce justifică protestul adversarilor: "Dacă ne-nținem iar la 1821 fix, ne-am procopsit". 1848 face obiectul unei mențiuni fugitive, într-o niagară de date mai mult sau mai puțin "istorice": "la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și 94 și ețetera". Dar 1821 și 1848 se aflaseră anterior și în atenția lui Trahanache, în agitata convorbire cu Farfuridi și Brînzovenescu de la începutul actului II, când "venerabilul" avusese grijă să se delimiteze strict, și o dată cu el pe interlocutorii săi, de "zavragii" și de "căzuși", asimilați cu "vagabonții de pe uliță", așadar niște strămoși foarte compromițatori pentru onorabili "stâlpi ai puterii". Pentru Dandanache în schimb "1848" reprezintă o piesă sacră a blazonului și argumentul nezdruccinat al deputăției perpetue: "familia mea de la patuzsopt în Cameră". Un nou episod al filmului istoric ne plasează în ajunul Unirii: "Ce eram acumă câțva timp înainte de Crimeea?" Un eveniment al istoriei europene devine, pentru Cațavencu, piatra de hotar a renașterii naționale, deși tot el declarase cândva că nu vrea să știe de Europa, ci de România și numai de România! Epoca lui Cuza e ilustrată prin "plebicistul" de la

haria; acesta din urmă însă nu-l recunoaște la momentul potrivit (actul III, scena VI), rostind în consecință afabilele cuvinte: "rog, dați afară pe onorabilul!"

Dacă ne întrebăm acum, la sfârșitul vizionării, ce învățătură tragem, care e – altfel spus – punctul zero al istoriei, rezultatul e dezamăgitor: nici una din datele istoriei "mari" n-a exercitat asupra personajelor o cât de vagă acțiune modelatoare. Citarea lor rămâne tot timpul la nivelul ticului verbal, inclusiv în cazul Cetățeanului turmentat, deși 11 februarie reprezintă pentru el și un eveniment al biografiei personale. Pentru a descoperi punctul zero al **Scrisorii pierdute** trebuie să părăsim istoria mare și să ne aplecăm asupra celei mici. Să identificăm așadar momentul din trecut de la care purced întâmplările ulterioare, acela care le-a croit albia cunoscută și în lipsa căruia ele nu s-ar fi produs. În deja amintita convorbire a lui Trahanache, Farfuridi și Brînzovenescu (actul II, scena I), primul afirma despre Tipătescu, apărându-l de suspiciunile celorlalți: "E un om cu care nu trăiesc de ieri, de alaltieri, trăiesc de opt ani, o jumătate de an după ce m-am însurat a doua oară". Și tot în actul II (scena VI), Zoe îi spune plângând lui Fănică: "Lasă-mă... [...] Să mor cu siguranța că opt ani de zile m-ai amăgit în fiecare minută, că nu m-ai iubit niciodată... niciodată... niciodată...". Ne aflăm, de aici încolo, în fața unei simple operații de aritmetică. Acțiunea **Scrisorii pierdute** are loc "în anul de grație 1883". 1883 – 8 = 1875. Ce ne învață istoria mai întâi și-ntâi? Că într-o frumoasă zi a anului 1875 descindea în capitala unui județ de munte noul prefect Ștefan Tipătescu. Sosise de bună-seamă cu o birjă, străbătând trudnic cele cinci poște de la ultima stație de cale ferată, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca, în sunetul vesel al clopoșeilor. În oraș îl așteptau, vestiți din vreme de la centru ("pe sârmă, stimabile... Da, pe sârmă, ce crezi d-ta?"), Zaharia Trahanache și soția sa, Zoe. Și, la drept vorbind, Joițica îl aștepta mai înfrigorat...

Ștefan Cazimir

O scrisoare pierdută (regia: Sică Alexandrescu) la Teatrul Național